

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ioachimi Langii colloquia Latina

Lange, Johann Joachim

Halae Saxonum, 1786

[urn:nbn:de:bsz:31-264123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-264123)

Gym

4542

Gym 4542

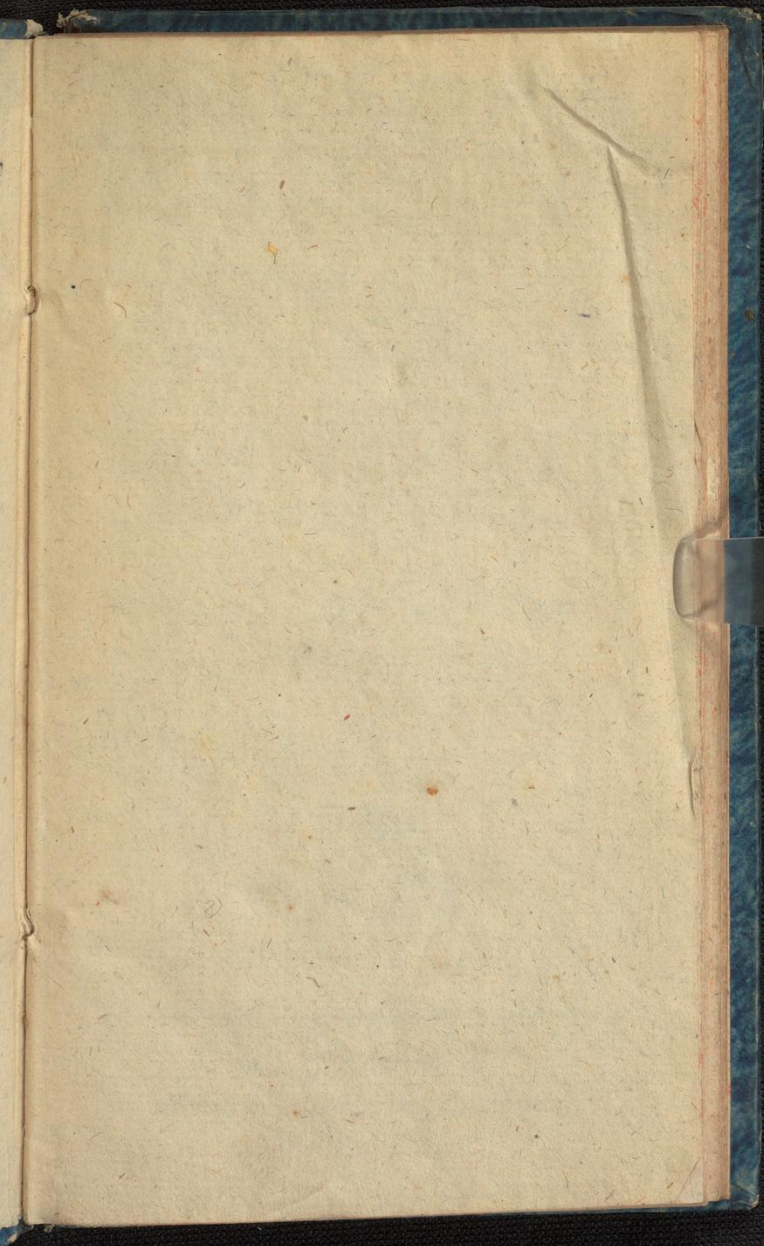
VIII B 163

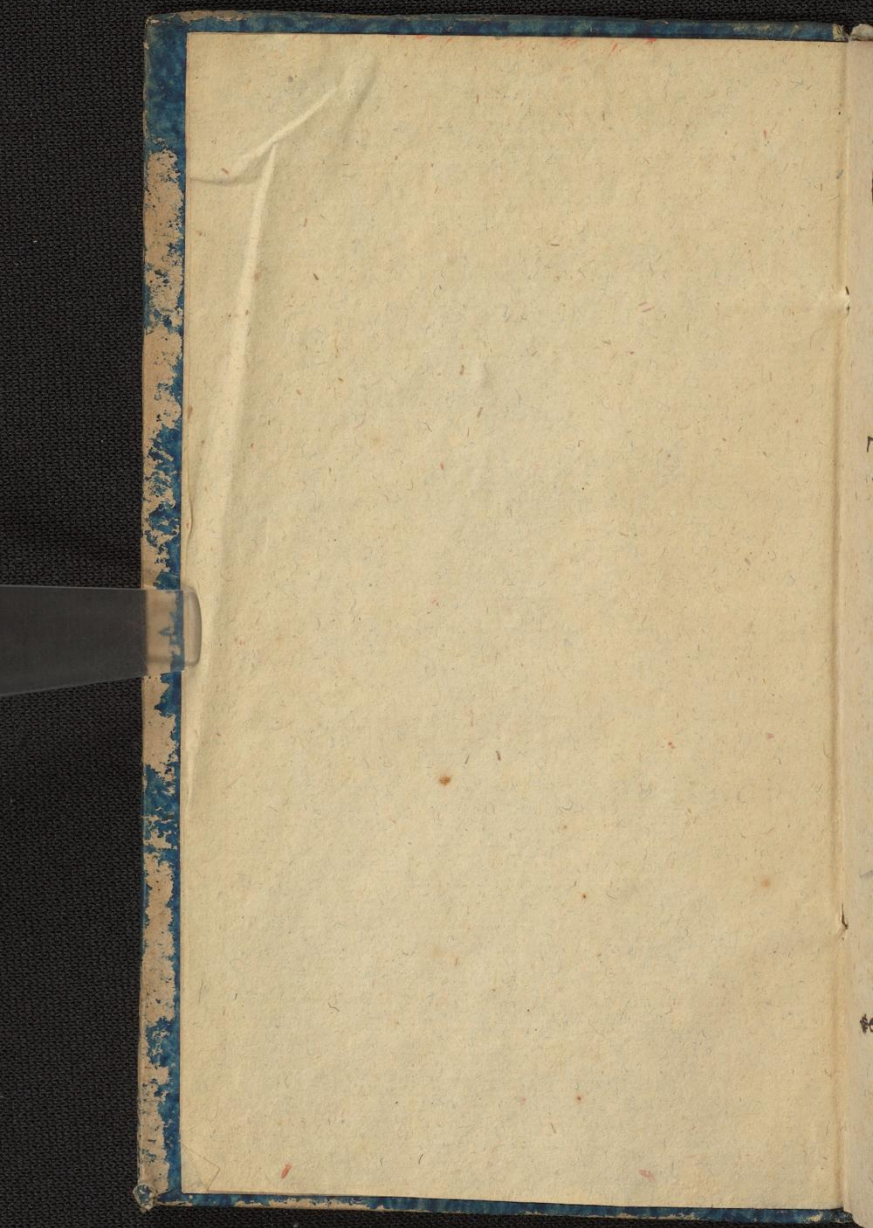
Hic Liber colloquium
pertinet ad me

Friedericum

Köchlin

1806

IOACHIMI LANGII
COLLOQVIA
LATINA,

TENERAE PVERORVM AETATI
PRAE ALIIS CONVENIENTIORA,

VNA CVM PRAEMISSO

TIROCINIO
PARADIGMATICO,

IN VSVM
TIRONVM LINGVAE
SEPARATIM EDITA.

EDITIO XIV.

HALAE SAXONVM,
IMPENSIS ORPHANOTROPHEI,
CIO MDCC LXXXVI.

6

Gym 4542

LECTORI BENEVOLO
SALVTEM.

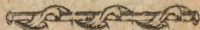
Quæ AVCTOR clarissimus ac de
scholasticis studiis optime me-
ritus maiori adiuncta volumini COL-
LOQVIA LATINA iam aliquot ab-
hinc annis in manus tironum linguæ,
quorum captui sunt accommodatis-
sima, venire passus est: nunc eius
permissu minori forma paruo aere
paranda separatim typis excusa da-
mus. Quod vt faceremus, ipsa offi-
cii ratio impellere nos, aut cogere
potius videbatur. Etenim nihil aequè
laboramus, quam vt scholasticæ iu-
uentuti, quæ mature ad aliquam

A 2

latine

latine loquendi scribendique facultatem peruenire cupit, iuxta ac de formanda illa merentibus ex æquo et bono prospiciatur. Non igitur ingratam tibi nostram hanc operam speramus fore, hoc præsertim tempore, quo cultiores litteræ, fato quodam temporum dicam, an hominum iniuria, exulantes, ab adolescentulis non ea, qua par est, industria exercentur. Quod superest, beneuole Lector, exopta mecum, imo precare a cælesti Numine, vt teneræ adolescentum mentes, a primis statim annis recte formatae, ad virtutem et in Deum pietatem honestis artibus ac scientiis ab iis, quibus volupe est, ecclesiæ et reipublicæ bono suos instituire, nunquam non adducantur. Vale.

TIROCINIVM
PARADIGMATICVM,
IN VSVM
DECLINATIONVM
AC
CONIVGATIONVM.

A 3

VSVS

V S V S
DECLINATIONVM

In conuenientia adiectiui et substantiui.

Mensa rotunda. Seruus fidelis. Scamnum latum. Arma mea.

Pater benignus, mater cara. Nubes obscura. Ouis mansueta.

Genus nobile. Mare profundum. Animal reptile. Poëma doctum.

Fructus gratus. Ficus foecunda. Curuum cornu. Dies amœnus.

Hic vir, hæc mulier, hoc animal: ille puer, illa puella.

Mea penna est acuta: nostræ pennæ sunt acutæ.

Hæc schola est vicina: hæc scholæ sunt vicinæ.

Rosa est flos pulcher: rosæ sunt flores pulchri.

Pulchritudo rosarum magna est, imo maxima.

Hic vir est doctus: hæc femina est loquax: hoc lignum est durum.

Doctrina huius viri est magna: loquacitas huius feminae est impia.

Vnusquisque homo est mortalis secundum corpus suum.

Hic puer est ignauus. Ignauia huius pueri intolerabilis est.

In hoc puero est magna diligentia, imo est diligentissimus.

Cibus est gratus ori et salubris corpori meo.

Hoc acetum est acre. Magna est acrimonia huius aceti.

Meus pater est lenis. Lenitas mei patris magna est.

Hæc vestis est elegans: elegantia huius vestis est magna.

Meus frater est laboriosus. Labor fratris non est exiguus.

Ve.

Vestis fratris nondum sunt confectæ seu paratæ.
 Onus est graue. Grauitas oneris non est parua.
 Tua vestis est lacera ac detrita, sicut mea.
 Meæ vestes sunt laceræ ac detritæ, sicut tuæ.
 Noster hortus est valde amœnus.
 Egregia est horti nostri amœnitas.
 Meus liber est nouus. Mea auris est aperta.
 Mea manus est clausa. Meum corpus est ægrum.

V S V S

CONIVGATIONVM.

FORMVLAE cum VERBO SVM.

Pres. Indic.

Sum discipulus, vel, ego *sum* discipulus. *Sum*
 piger, impiger.

Es condiscipulus, vel, tu *es* condiscipulus: *es*
 piger.

Ego *sum* diligens, tu *es* negligens. (puella.

Meus frater *est* bonus puer: mea foror *est* bona

Meum scalpellum *est* acutum. Meum atramen-
 tum *est* tenue.

Hic liber *est* meus: hæc penna *est* tua: hoc sca-
 mnum *est* nostrum.

Sumus in schola, *estis* in horto, *sunt* in templo.

Nos sumus in vrbe, *vos estis* in agro, *illi sunt* in
 silua.

Nos sumus diligentes, *vos estis* negligentes, *illi*
sunt rudes.

Nos sumus docti, *vos estis* indocti, *illi sunt* fa-
 pientes.

Imperfectum.

Heri *eram* domi: non *eram* diligens.

Cur hodie non *eras* in schola, nec *eras* diligens?

Meus frater non *erat* in horto, *erat* petulans.

Nos eramus in templo, *eramus* attentî.

Nos eramus in horto sine strepitu.

A 4

Vos

Vos eratis petulantes in platea.
 Illi erant in prandio modesti et verecundi.

Perfectum.

Heri non fui in templo, nec tu fuisti.
 Meus frater fuit in foro, fuit in taberna.
 Nuper fuimus diligentiores, quam nunc sumus.
 Nonne heri fuistis in horto? non fuimus.
 Fuistis tamen in agro? fuimus ibi.
 Hæ pennæ heri fuerunt tuæ, nunc sunt meæ.

Plusquamperfectum.

Heri fueram domi, fueram occupatus in negotio.
 Ante octo dies fueras in horto cum patre.
 Hesterno die fuerat frater in templo.
 Heri fueramus diligentes in schola.
 Vos nuper fueratis pigri et immorigeri.
 Mei parentes fuerant heri apud tuos.

Futurum.

Posthac ero probior: ero in studiis diligentior.
 Hodie mecum eris in paradiso, est vox Christi.
 Doctus aliquando erit, qui nunc est diligens.
 Cras, volente Deo, erimus in horto.
 In posterum eritis diligentiores.
 Certe omnes pii erunt in cælo beati.

CONIUNCTIVVS.

Præsens.

Pater meus optat, vt *sim* probus et diligens.
 Rogo te, vt *sis* in concione attentus.
 Roga fratrem tuum, vt *sit* modestus.
 Deus præcipit, vt *simus* sancti et pii.
 Moneo vos, vt *sitis* probi ac modesti.

Imperfectum et Perfectum.

Pater me (te, illum, nos, vos, illos) admonerat,
 vt *essem* (esses cet.) Deo obediens.
 Quamuis fuerim (fueris, erit, erimus cet.) atten-
 tus (attenti) iam ea oblitus sum (es, est, oblitus
 sumus cet.)

Plus-

Plusquamperfectum et futurum.

Si olim *fuissem* (*es, et, emus, etis, ent,*) diligens, (*diligentes*) nunc *essem*, (*es, et cet.*) doctus (*docti*).
Si *fuero* (*fueris cet.*) probus, cunctis ero (*eris cet.*) gratus (*grati*).

Imperatiuus.

Mi fili, *esto* tua sorte contentus.
O vos condiscipuli, *este* diligentes et pii.
Estote misericordes, quemadmodum Pater vester in caelo est misericors.
Omnes pueri cras hora octaua *funto* in templo.

Infinitiuus.

Audio, fratrem tuum (*fratres tuos*) hodie *esse* et heri *fuisse* in schola.
Spero, te (vos) posthac *futurum* (*futuros*) *esse* diligentiores (*ores*).
Spero *fore*, vt posthac discas libentius.
Partic. *Futurus* dies lunæ nobis omnibus *erit* lætus.

CONIVG. PRIMA.

ACT. *Indic.* PRAESENS.

Amo Deum, qui me creauit et conseruat.
Si non *amas* Deum, non es verus Christianus.
Qui *amat* Deum, is vicissim ab ipso *amatur*.
Amamus virtutem, quia est pulcherrima.
Quia me *amatis*, vos vicissim *amabo*.
Qui Deum non *amant*, sunt miserrimi omnium.
Imperfectum.
Olim *amabam* vitia, sed nunc *amo* virtutem.
Heri *amabas* pietatem et bonos mores.
Frater meus nuper *amabat* Deum, et adhuc *amat* eum.
Amabamus matrem tuam, quia erat pia.
Amabatis olim bonas artes, ideo docti euasistis.
Mei fratres *amabant* patrem tuum, virum bonum.

A 5

Per-

Perfectum.

*Amavi te semper ob probitatem tuam.
Amavisti me semper ex animo, et in posterum
amabis.*

Nemo vestrum virtutem vnquam amavit.

Plusquamperfectum.

*Amaveram te, sed tu non amaveras me.
Frater meus amaverat condiscipulos suos, sed hi
non amaverant illum.*

*Amaveramus vos, sed vos non amaveratis Deum.
Laudaverant quidem virtutem, sed non amaue-
rant.*

Futurum.

*Amabo Deum ex animo per totam vitam.
Amabis virtutem, simulac agnoueris eius pretium.
Mea mater te etiam in posterum amabit.
Amabimus Deum et virtutem, quod optimum est.
Amabitis bonas artes, vt heri audiui.
Beati Deum in æternum amabunt et laudabunt.
Recitabo sententiam meam, quando Petrus eam
recitabit.*

*Pronunciabo hanc vocem, sicut eam reliqui pro-
nunciabunt.*

CONIUNCT. *Præsens.*

*Rogat et rogabit me, vt amem Deum sincere.
Rogo et rogabo te, vt ames veritatem.
Rogat et rogabit fratrem, vt amet sapientiam.
Hortatur et hortabitur nos (vos, illos), vt ame-
mus (ametis, ament) iustitiam.*

Imperfectum.

*Rogabat, (rogauit, rogauerat) me pater tuus, vt
amarem Deum.*

*Hortabatur (hortatus est, erat) te frater tuus, ne
vitia amares.*

Per-

Perfectum, plusquamperf. futurum.

Quamvis eum amauerim (*is, it, cet.*), tamen me non redamat.

Amauissem hunc, si fuisset probus.

Si *amauissem* hunc hominem, me redamaret.

Vtinam Deum *amauissem* (*es, et, cet.*) ex animo.

Si *amauero*, (*is, it*) sapientiam, sapiens euadam (*es, et*).

Si *amauerimus* (*itis, int*) iustitiam, erimus (*eritis, erunt*) iusti.

Imperatiuus.

Ama, amate (*ato, atote, anto*) non solum amicos, sed etiam inimicos.

Tu Deum *lauda*, et vos illum quoque *laudate*.

Infinitiuus.

Decet christianum, Deum ac pietatem *amare*.

Spero, audio, video, te *amare, amauisse et amaturum* esse Deum, i. e. quod *ames, amaueris, amaturus* sis Deum.

Noui, vos *amare, amauisse, amatueros* (*as*) esse virtutem.

Gerundia, supina, participia.

Est sane tempus, imo necessitas, *amandi* Deum.

Promptus sum ad *amandum* Deum.

Amando reddimur amabiles et accepti.

Eo vel venio *amatum* bonas litteras.

Deus est *amatu* (vt ametur, vel amore) dignissimus.

Omnis puer *amans* virtutes fit probus.

Pueri pietatem *amantes* parentibus sunt cari.

Puer *amaturus* Deum amat etiam condiscipulos.

PASSIVVM *presens* indicat.

Amor a praeceptore, quando sum probus et obediens.

Amaris ab omnibus piis, quia ipse pius es.

Meus frater *amatur* a nemine, quia est improbus.

Ama-

Amamur ideo a Deo, vt ipsum amemus.
 Vos impii ideo a Deo *amamini*, vt ipsum ametis.
 Vitia *amantur*, imo laudantur ab improbis.

Imperfectum.

Amabar, imo laudabar, heri ob diligentiam
 meam.

Amaberis nudius tertius ob probitatem tuam.
Amabatur meus frater olim a paucis hominibus.
 Ego et foror mea *amabamur* semper a matre.
 Vos heri non *amabamini*, quia eratis petulantes.
 Tui condiscipuli heri *amabantur* a præceptore.

Perfectum.

Amatus sum a Deo, creatore meo, ab æterno.

Amatus es, mi frater, a parentibus nostris.

Amatus est a me frater, et *amata est* foror.

Amati sumus ab omnibus bonis viris.

Amati estis olim, sed nunc non *amamini*.

Amati sunt a patre omnes probi filii.

Amati eramus ab hoc homine propter pecuniam.

Amati eratis ab omnibus propter diuitias.

Amati erant ob honestatem morum.

Futurum.

Amabor a parentibus, si fuero *amabilis*.

Amaberis a præceptore, si fueris amore dignus.

Amabitur tua pecunia, non tua virtus.

Amabimur a paucis ob probitatem nostram.

Amabimini non tantum a Deo, sed etiam ab omni-
 bus piis hominibus, si etiam posthac eritis
 tam diligentes, sicut adhuc fuistis.

Amabuntur tui fratres ab omnibus propter ipso-
 rum modestiam et honestatem.

Laudabuntur omnes diligentes ob diligentiam
 suam.

CONIUNCTIVVS.

Præsens.

Operam dabo, vt *amer* a meo præceptore.

Mi

Mi fili, vt *ameris*, amabilis esto.
 Nescio, an *ameris* a fratre tuo, sicut ego amor.
 Pius esto frater tuus, vt *ametur* a cunctis.
 Operam dabimus, vt *amemur* a præceptore.
 Mei filii, vt *amemini*, amabiles estote.
 Pii sunt fratres tui, vt *amentur* a cunctis.
 Aequum et iustum est, vt boni a bonis *amentur*.

Imperfectum.

Amarer hodie, si heri fuisset diligens.
 Utinam *amareris* a singulis, uti ego amor.
 Frater tuus *amaretur*, nisi amore esset indignus.
 Nos omnes *amaremur*, si amore essemus digni.
 Utinam vos omnes hodie *amaremini* ab omnibus.
 Etiam impii *amarentur*, si pii fierent.

Perfectum.

Nescio, an vnquam *amatus sim* a tuo patre.
 Dubito, an *amatus sis* a parente meo.
 Non dubito, quin *amatus sit* frater a fratre.
 Nescio, an heri *amati simus* a te.
 Dubito, an *amati sitis* a parente.
 Non dubito, quin *amati sint* fratres a fratribus.

Plusquamperfectum.

Utinam *amatus essem* a vobis ex animo.
 Nisi *amatus esses* a me, non redameres me.
 Si *amatus esset* frater meus, gauderem.
 Utinam *amati essemus* ab omnibus sincere.
 Nisi *amati essetis* a nobis, non amaretis nos.
 Si *amati essent* fratres nostri, gauderemus.
 Si *laudati essemus*, vicissim alios *laudaremus*.
 Vos *laudati essetis*, si fuissetis laude digni.
 Nisi fratres laude indigni fuissent, *laudati essent*.

Futurum.

Si *amatus fuero* a vobis, vos mutuo amabo.
 Nisi *amatus fueris* ab hoc, hunc vix amabis.
 Quando *amatus fuerit* frater meus, gaudebit.
 Si *amati fuerimus* a vobis, vos vicissim amabimus.

Nisi

Nisi *amati fueritis* ab hoc, hunc vix amabitis.
 Quando *amati fuerint* fratres mei, gaudebunt.

Imperatiuus.

Frater dicit: *amare* a meis parentibus.

Deus ipse quasi dicit ad nos: *amamini* a meis angelis.

Amator (*ameris*) a nostro præceptore: quod ego tibi non inuideo.

Soror mea *amator* (*ametur*) a matre, vt sit post-hac probior.

Amaminor a vestro præceptore: ego facile permitto.

Deus dicit: probi filii *amantor* a suis parentibus.

Infinitiuus.

Spero, te *amari* (i. e. quod *ameris*) ab omnibus.

Video et audio, vos *umari* (i. e. quod *amemini*) a patre.

Non dubito, fratrem *amari* (quin frater *ametur*) a te.

Video, intelligo, me *amatum esse* (quod *amatus sim*) a te.

Audio, vos *amatos esse* (quod *amati sitis*) a patre.

Spero, me *amatum iri* (fore, vt *amer*) a fratre.

Spero, nos a bonis *amatum iri* (fore, vt *amemur*).

Spero, has litteras a vobis *amatum iri* (fore, vt *amentur*.)

Participium.

Hic puer a te *amatus*, te vicissim amabit:

Hæc filia a matre *amata* amabit pietatem.

Hoc animal *amatum* insecutum est nos.

Hi viri a nobis *amati* vobis benefecerunt.

Deus est *amandus* omnibus christianis.

Hæc virtus *amanda* est ob dignitatem suam.

Verbum Dei *amandum* est ab omnibus cultoribus.

Etiam hostes sunt *amandi* secundum Dei præceptum.

CON.

CONIVGATIO SECVNDA.

ACT. INDICAT.

Doceo te, tu doces me, ille docet nos omnes.

Nos docemus et vos docetis eos, qui docent omnes.

Docebam fratrem, quem tu docebas, et ille docebat.

Docebamus fratrem, sicut vos hodie docebatis eos, qui nos heri docebant.

Docui te melius, quam docuisti alios.

Docuit frater meus alios, sicut nos docuimus ipsum.

Docuistis hodie illos, qui heri docuerunt alios.

Docueram in schola, vbi tu ipse docueras.

Docuerat in loco, vbi nos nunquam docueramus.

Docueratis me, antequam vos alii docuerant.

Docebo te, qui me et fratrem nunquam docebis.

Docebit nos artem, (ad) quam nos docebimus alios.

Docebitis eos, qui posthac docebunt alios omnes.

CONIVNCTIVVS.

Si vis, vt doceam fratrem, doceas me ante: non enim noui alium, qui me doceat.

Doceamus nos inuicem, sic habebitis, quod doceatis: aut alii doceant melius.

Ego te docerem hoc, si me vicissim illud doceres: aut si frater tuus doceret vtrumque nostrum.

Vtinam nos doceremus, ac vos doceretis, hos pueros: ita enim illi aliquando alios docerent.

Nescio, an ego docuerim, aut tu docueris, aut frater tuus docuerit hunc hominem.

Dubito, an nos docuerimus, aut vos docueritis, aut fratres tui docuerint hunc seruum.

Do-

Docuiffem te hodie, fi tu me heri docuiffes, aut frater tuus docuiffet nos ambos.

Docuiffemus vos, aut vos docuiffetis nos: nifi nos alii docuiffent.

Si docuero te, aut tu docueris fratrem meum: redito.

Non dubito, quin docuerit ille (aut vos docueritis) fingulos, finguli autem docuerint condifcipulos fuos.

Imperat. infin. ger. fup. part.

Doce me, imo doceto nos, vt iubeo.

Doceto, imo docetote fratres vefiros: hi vero docento alios imperitos.

Non poffum docere alios, quia ipfe nihil didici. Video, te hunc puerum docere (quod doceas.)

Noui, patrem meum heri docuiffe in fchola pueros, et nos etiam docturum effe in eadem.

Non habeo occafionem docendi, nec aptus fum ad docendum: docendo tamen ipfe difco.

Præceptor, hodie docens difcipulos, ita eos doceat, tanquam etiam cras eos docturus.

PASSIVVM.

Ita doceor hodie, et docebor cras, et doctus fum heri, vt melius doceri nequeam.

Doceris a fratre ita, quemadmodum heri docebaris a patre, qui ipfe olim ab aliis doctus eft.

Docetur frater, ficut non folum vos docemini: fed etiam reliqui docentur, et omnes olim docti fumus.

Ego docebor in fchola: fed meus frater docebitur domi, vbi etiam reliqui docebuntur.

Ibo hodie in fcholiam, vt ibi docear, ficut eo heri iui, vt docerer.

Nefcio, an doctus fit hic puer in templo: effet autem doctus, fi fuiffet attentus.

Quan-

Quando ego *doctus* fuero, spero, etiam te *doctum*
iri cet.

CONIVGATIO TERTIA ET QVARTA.

Quod hodie *lego* (*is* cet.) in libro, heri iam *audiui*
(*isti* cet.) in schola.

Quod *legebam* (*as* cet.) hodie, heri iam *audiueram*
(*as* cet.)

Non solum multa *legam*, sed etiam adhuc plura
audiam.

Qui *legit* et *audit*, si vult sapere, attente *legat* et
audiat.

Qui bene vult *legere*, nec debet male *audire*.

Nondum *audiueram* heri, meum fratrem *legisse*
aut *lecturum esse* in hoc libro.

Nunc *lege* diligenter, et quando *legisti*, *audi* me
legentem.

Legerem clara voce, si me *audire* velles.

Vtinam *legisses* hunc librum, aut *audiuisses* hanc
vocem.

Cum *audiretur* campana, *legebatur* sacra scri-
ptura.

Quæ heri non *legebantur*, hodie *lecta* et *audita*
sunt.

Si nomen meum *lectum fuerit* de schedula, *au-*
dietur ab omnibus.

Spero, hanc epistolam a fratre meo *lectam esse* ho-
die, et denuo *lectum iri* cras.

Lectio lecta placet, decies repetita placebit.

Tradidit mihi pater meus epistolam *legendam*.

Quæ *legenda sunt*, *lego*: quæ *audienda*, *audio*.

DEPONENTIA.

Hortor te, vt loquaris clare, et fatearis illud,
quod hac in re *expertus es*.

B

Hor-

Hortabar heri, et hortatus sum hodie fratrem tuum, vt proloqueretur clare, et fateretur omnia aperte.

Quia me hortaris, fatebor et proloquar omnia, vt experiaris meam mentem.

Fur loquitur multa, sed fatetur pauca, ne ipsius furta experiamur.

Experiar, an hic fur loqui et fateri velit.

Sicut expertus sum, multi multa sunt locuti, sed nihil confessi; etli eos hortabamur.

Hortabor hunc hominem, vt eloquatur et fateatur mihi omnia sua arcana: sic experiar.

Dehortare hunc puerum, ne loquatur tam proterue, nec fatenda reticeat; alias experietur virgam.

Qui non fateri vult scelera sua, solet experiri tormenta.

Spero, fratrem meum fassurum esse omnia, quae locutus et expertus est cet.

VERBA ANOMALA.

Non possum ferre hoc onus, etli velim, quod tu fers.

Meus frater mauult ire in culinam, quam in scholam.

Feram hoc onus, si potero, quod te tulisse memini. Me oportuit ire in scholam, cum vellem manere domi.

Quando huc venis, dic, salue: quando abis, vale. Nouerat soror mea, me nolle redire.

Vt quimus: quando, vt volumus, non licet.

Fer patienter, quod mutare nec potes, nec vis.

Hunc puerum iam ante annum nosse coepi.

Pater meus: nolo, inquiebat, nec possum perferre hanc molestiam cet.

VSVS

VSVS SYNTAXEOS

SIVE

STRUCTVRAE DITIONVM.

CONVENIENTIÁ ADIECT. ET SVBST.

1. Vir doctus. Virtus pulchrá. Illud lignum.
2. Bona est res, quam Deus creavit. Illum ama, qui virtutem amat.
3. Rogat frater, vt ignoscatur sibi. Deus misit filium suum.

4. Amore tui fecit. Odio nostri recusabit.

5. Cælum et terra. Honor diuitisæque. Non vidi, neque audiui. Non amavit, sed odit.

NOM. 1. Puer discit. Aves volant.

2. Christus est redemptor noster. Dominus sit feruus. Cato existit accusator vitiorum.

3. Deus dicitur pater omnium. Salomo fertur sapientissimus. Lazarus euasit beatus.

4. Corydon iacet supinus, dormit securus, incedit nudus.

GEN. 1. Timor Dei. Caput hominis.

2. Id commodi. Tantum laboris. Reliquum noctis.

3. Tempus edax rerum. Impatiens moræ. Consciens reñti. Timidus periculi. Cupidus gloriæ. Ignarus belli.

4. Memor promissorum. Admonere consilii. Obliuisci iniuriarum. Reus furti.

5. Diues pecoris. Plenus rimarum. Egere consilii. Satis testiam. Assatim auxilii. Parum laudis.

6. Puer bonæ indolis, ampli erat corporis. Huius ingenii fuit Socrates.

7. Magni aestimari. Parui fieri. Tanti spem non emo.

8. Quemque fortunæ suæ pœnitet. Pudeat te dixisse.

B 2

9. In-

9. Intereſt omnium recte facere. Exempli intereſt, vt cet. Horum referebat, hoc fieri.

10. Eo audaciæ proceſſit. Huc malorum ventum eſt. Illius ergo venimus. Vbi loci ſunt ſpes meæ? Vbique terrarum. Nusquam gentium. Longe gentium. Pridie calendarum.

11. Habitat Lipſiæ. Datæ Merſeburgi litteræ.

12. Maior fratrum. Pulcherrimus hominum. Quisquis mortalium. Quotus veſtrum.

DAT. 1. Vtile eſt mihi. Similis patri. Dedit nobis. Væ tibi.

2. Eſt mihi liber. Sunt tibi opes.

3. Quod aliis vitio vertis, id tibi ne laudi duxeris. Hoc magno nobis erit ornamento. Id mihi curæ eſt.

ACC. 1. Ama virtutem. Hortamur amicum.

2. Te oportet pie viuere.

3. Pœnitet me (facti). Miſeret nos (tui).

4. Sub noctem. Sub lucem. Subter collem.

5. O me miſerum! Proh Deum immortalem!

6. Doceo te litteras. Me ſententiam rogauit.

7. Proſciſcitur Romam et Athenas. Redit domum. Tres annos vixit. Centum cubitos alta turris. Aberam ab vrbe iter vnus diei.

ABL. 1. Occidit eum gladio. Corrumperimur otio. Promptus manu. Aeger pedibus. Iter fecit magna celeritate. Benefacimus virtutis amore. Emi librum tribus nummis.

2. Doſtior Cicerone. Sapientior Socrate.

3. Dignus laude. Præditus ingenio. Orbis parentibus. Careo pecunia. Vaco culpa. Abundamus frumento. Opus eſt nobis auxilio aliorum.

4. Vti decet occasione. Fruimur pace. Fungor officio. Potior voto. Sapiens virtute nititur. Dignari aliquem honore. Veſci glande.

5. Puer

5. Puer bona indole. Sollerti est ingenio. Eo in me animo fuit.

6. Sum Carthagine. Studet Athenis. Venit Roma. Redit rure. Surgit humo. Hoc die. Superiore anno.

SYNT. CONI. 1. Nescio, quis habeat. Dic, ubi fuerit, quando venerit. Nosti, quam sim sollicitus.

2. Cogita, quæ respondeas. Abeat. Hoc facias.

3. Hortor te, ut discas, quo expectationi parentum satisfacias. Fuge, ne capiaris. Non dubito, quin me ames. Dignus est, qui ametur.

4. Quæ quum ita sint. Ipse licet venias. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Quamvis abesset. Quasi bene rem gessisset.

5. Quum advesperasceret. Quum rediisset.

6. Ignavus nunquam proficiet, tametsi id percipiat. Succenses mihi, quod arcana tua euulgassem.

NOT. 1. Si venerit. Nisi nunc dixero. Donec me abluero.

2. Vereor, ut pax firma sit. Periculum est, ne hostis irruat.

3. Nemo dubitat, quin Deus sit. Non dubium est, quin Deus pius servaturus sit. Non dubitamus, Messiam venisse.

4. Non potui, quin te rogarem. Facere non potui, quin tibi voluntatem declararem meam. Fieri non potest, quin sentiant. Parum absuit, quin interirem.

5. Impeditus fui, quo minus venirem. Nihil obstat, quo minus emergas. Non recusamus, qui dedatur. Discordia oblitit, ne vinceremus.

6. Tam dives, ut nihil desideret amplius. Eo in me animo est, ut omnibus amicis eum anteponam.

Quum abessent parentes, factum est, vt indulgentius viueret. Rogo et hortor, vt pergas, qua cœpisti. Cura, vt valeas. Quibus rebus fiebat, vt omnes superaret.

7. Ne timeas. Ne cede. Noli malos imitari. Caue dubites. Parce pias scelerare manus.

SYNT. INF.

1. Cupio scire. Non possum credere.
2. Puto, patrem ignorare. Spero, fratrem venturum esse. Non dubito, præceptorem cognouisse.
3. Didici esse infelix. Non omnibus contingit esse eruditos. Qui cupit doctus fieri cet. Cur video te incedere tristiore?
4. Hoc facile ad intelligendum est. Dignus, vt laudetur. Mirabile visu. Cupidus discendi.
5. Rogo, vt mei rationem habeas. Hortor, vt mores corrigas. Suasor tibi sum, ne pergas.

SYNT. GER. SVP. PART.

1. Animus discendi. Voluntas occidendi. Illecebræ peccandi. Occasio emergendi. Locus ignoscendi. Auctor classem expectandi.
2. Docendo discimus. Sæpe scribendo recte scribimus. Deterruit a scribendo. Refutatio est in negando, redarguendo, defendendo.
3. Ad docendum se composuit. Inter agendum.
4. Venit salutatum. Quum spectatum ludos iret. Legati venerunt questum iniurias.
5. Turpe dictu, optimum factu, foedum visu, difficile transitu, susceptu honestum. Surgit cubitu. Redit venatu.
6. Discens litteras. Lecturus Ciceronem. Occasio vincendi hostem. Venit oratum iudices. Non deero ad leuandum fortunam tuam.

DE-

DECURIA PRIMA
DE
REBUS MATVTINIS.

IOACHIMVS et CHRISTIANVS.

COLLOQVIVM

I de salutstione.

I. Salve mi Christiane. **C.** Ago gratias: tu quoque saluus sis, ioachime. **I.** Non est, quod agas. **C.** Cur ergo salutas? **I.** Cur tu resalutas? **C.** Ex vsu et vulgari consuetudine. **I.** Quid consuetudo? animum requirit salutatio. **C.** Qualem vero? **I.** Meliorem tuo, hoc est, sincerum, qui, quæ agit, ex affectu agat, non ex sola consuetudine. **C.** Verum est: erraui et agnosco errorem meum. **I.** Recte quidem: nam *erroris agnitio est dimidia emendatio.*

II de surgendi tempore.

I. Heus! Heus! Christiane, expergiscere! tempus instat eundi in scholam: audisne? **C.** Non audio. **I.** Vbi ergo habes aures? **C.** In lecto ac somno. **I.** Quid loqueris? inepte. **C.** Non ineptio, sed dormio. **I.** Ineptis sane ac argutaris vigilans de somno. **C.** Certe dormio, si non auribus, tamen oculis, imo et animo! saltem (cum wenigsten) dormire volo. **I.** Nunc autem non est tempus dormiendi, sed surgendi. **C.** Mitte me, qui fessus sum: quid me turbas? **I.** Non te mitto, nisi nidum reliqueris calefactum: nam audita est hora septima. **C.** Septima? surgam. **I.** Imo surge. Nam *aurora, musis amica, imo aurea est.*

B 4

III aliud

III aliud eiusdem argumenti.

I. Surgamus, Christiane, surgamus! C. Bene mones, Ioachime, surgam. I. Utinam ad votum Apostoli Pauli! C. Quale illud est? I. Ut euigilemus spiritu et surgamus e lecto somnoque peccatorum. C. Memini adhuc, quod heri in schola hac de re audiui. I. Meminisse laudabile est, prestare laudabilius. C. Præstabimus ergo. I. Utique, sed iuuante DEO; quippe qui dixit: *sine me nihil potestis, nihil ualetis.*

IV de induendis vestibus.

I. Quid stas, cessator, indue te. C. Non habeo tunicam meam. I. Vbinam eam heri reposuisti? C. Nescio. I. Male quidem: id enim scire debebas: meam ubi colloco, ibi inuenio. C. Nec meam arbitror furto esse ablatam: inueniam, quod amissum est. I. Sed ubi? nonne sub scamno, aut sub fornace? C. Quid tum? sufficit inuenire. I. Non sufficit: *certus ac conueniens locus debetur vestibus.* C. Ecce hic est tunica mea, ibi sunt calcei, illic tibialia. I. Arripe, indue, propera, non habet mora locum: statim accedet mater aut ancilla, quæ pectat capillos, primum raro, deinde denso pectine.

V aliud eiusdem argumenti.

I. Tenesne dicta sacra, quæ hodie recitanda sunt? C. Quænam? I. O te obliuiosum, nonne recordaris monitum præceptoris? C. Quale? non recordor. I. Ergo recitabo tibi, et quidem prius: *quotquot baptizati seu sacro baptismo te Christo consecrati estis, Christum induistis. Postorius: induite nouum hominem, qui cet. sed* reliqua

reliqua nondum teneo, discam autem statim.
 C. Discam et ego. I. Utinam vero ad votum
 præceptoris, imo Pauli ac ipsius DEI! C.
 Quorsum illud? I. Ut de induendo Christo
 ferio cogitemus, quoties vestes induimus cor-
 pori. C. Cogitabimus sane. I. Sed ferio et
 sincere. Certe stola iustitiæ, quam Christus do-
 nat animæ, nihil est decentius, nihil nobilius.

VI aliud eiusdem materia.

I. Quando vides aut induis vestes, quid me-
 ministi præterea, Christiane? C. Nihil me-
 mini. I. Itane es immemor hesternæ lectionis?
 C. Cuius? I. Sacræ, quam tractauimus in ca-
 techismo de *imagine* Dei. C. Memini, sed quid
 hoc ad vestes? I. Permaltum, vt audiuimus.
 C. Quomodo autem? I. Imago seu conformi-
 tas Dei data erat homini pro veste: vnde cor-
 pore incedebat nudus sine pudore et sine incom-
 modo. Nam ornatus animi etiam nudum cor-
 pus ornabat. C. Sed ane vestes nostræ hodie
 sunt satis commodæ? I. Commodæ quidem
 sunt corpori, cuius nuditatem tegant: animum
 vero non ornant. C. Nunc recordor monitum
 præceptoris, dicentis, vestes esse signa amissæ
 diuinæ imaginis. I. Ergo *induamus Christum*
et in Christo totum virtutum habitum: vestes
 autem corporis geramus non ad luxam, sed ad
 necessitatem.

VII de lotione.

I. Indutus sum, Christiane: ecce paratus
 sum! C. Vnum vero tibi adhuc deest. I. Ni-
 hil certe: dicas velim, quodnam? C. Loto
 manuum ac faciei, nunquam intermittenda. I.
 Fateor, hanc mihi restare, sed ob defectum
 aquæ. C. Puteus habet satis aquæ. I. Ego

B 5 - vero

vero nihil. C. Ecce Annam ancillam præsto: roga, vt hauriat, et nobis afferat, quantum fatis est. I. Iam affert: hem quantum aquæ! nimium est. C. Sed caue, ne vestes conspergas. I. Tu vero, ne peluim subuertas, vt heri, aut mantile superiore parte indecenter foedes, vt nudius tertius. C. Cauebo, et simul os meum aqua colluam.

VIII aliud eiusdem materiae.

I. Cuiusnam rei signum est lotio? C. Sordium nostrarum. I. Sed hæc variæ sunt: aliæ corporis, aliæ animæ. C. Animam non video, nec sordes eius cerno. I. Ergo cæcus es. C. Non cæcutio. I. Cæcutis sane mente, et ipsa hæc cæcitas magna sordium tuarum pars est: habes ergo, quod eluas. C. Tunc autem iam satis mundus es? I. Sum vtique *sanguine Christi lauatus*, sed nihilominus *continua lotionis indigus*. C. Quæ subest caussa? I. Quia tam *multæ sordes supersunt*, et quotidie nouæ contrahuntur in mente, non secus ac in facie et manibus. C. Quid ergo prodest lauari, si rursus inquinaris? I. Permultum sane: aliud etiam est, rursus inquinari delictis leuioribus, ex infirmitate commissis, aliud, per peccandi propositum et consuetudinem *instar suis lotæ ad voluntabrum cæni redire*, quod sacræ litteræ prohibent. C. Bene mones: rogabo Christum, qui discipulos suos lauit, vt me quoque lauet et mundet ab omni peccato.

IX de precibus.

I. Adesdum, Christiane, precabimur. C. Iam precatus sum heri et nudius tertius. I. Edisti etiam

etiam heri. C. Imo et hodie edam: iam esurio. I. Ergo precare etiam hodie. C. Precabor pro consuetudine nostra. I. Quid pro consuetudine? *ex animo precandum est.* C. Quid vero est ex animo precari? I. Agnoscere mentis suæ fordes, suam egestatem ac miseriam, et in hac agnitione demisse ac ardentem animum alleuare ad Deum, omnium bonorum fontem et largitorem. C. Ego vero te videre soleo orantem. I. Ore quidem, sed non ore solo, at lingua, animi interprete.

X de ientaculo.

I. Profit tibi ientaculum tuum, Christiane. C. Et tibi tuum, mi Ioachime. I. Miser ego nullum habeo, et stomachus tamen latrat, poscitque quo repleatur, si non ex toto, saltem ex parte. C. O me felicem, et te longe felicior! I. Sed esne bonus puer, Christiane? C. Utique sum bonus. I. Ergo etiam esto beneficus. *Omnis enim bonus est beneficus.* C. Erga quem? I. Erga egentem. Qualis ego nunc quoque sum. C. Commode argumentaris pro commodo tuo. I. Tu vero adde pondus argumento meo, et felicitatis tuæ fac me participem. C. Ecce tibi partem dimidiam, præter vnum alterumque bolum. I. Gratias ago, Christiane, et quidem pro liberalitate tua liberales.

DECURIA SECUNDA
DE
RE SCHOLASTICA.

POLYCARPVS et NATHANAEL.

COLLOQVIUM

I de aduentu condiscipuli.

P. Salue Nathanael. **N.** Ago gratias, Polycarpei: vnde venis? **P.** Ex ædibus patris mei. **N.** Quid affers? **P.** Me ipsum: venio missus in scholam vestram. **N.** Hospes ac condiscipulus noster eris gratissimus. **P.** Agnosco tuum erga me amorem, et laudo. **N.** Venisne instructus libris? **P.** Nullis, vt vides. **N.** Ergo es miles sine armis. **P.** Non pugnabo, sed discam. **N.** Imo *facilius est, edere sine orbe ac cultro, quam discere sine libris.* **P.** Quod nondum habeo, comparabo. Interea mihi edifere, quid tractetis in schola vestra. **N.** Edisseram, attende. **P.** Vt vis, attendo.

II de lectionum initiis.

P. Ecquod est lectionum vestrarum initium? **N.** Sacrum: a Deo enim capeffenda sunt rerum omnium primordia, præcipue in studiis. **P.** Benefacitis, sed narra, quomodo? **N.** Primum precamur: deinde canimus: post legimus scripturam sacram, interprete præceptore. **P.** Precari possum, vti et legere, sed canere nondum didici. **N.** *Vfus est magister optimus: qui non solum verba, sed etiam numeros (Græci melodiam vocant) sensum docet.*

III de

III de libris.

P. Quid gestas sub pallio, Nathanael? N. Libros scholasticos. P. Ostende mihi eos. N. Ecce tibi omnes et singulos. P. Hem! quantum fasciculum video: Bibliothecam mihi videris portare. N. Noli mirari multitudinem: sunt tantum septem. P. Dic, quæso, singulorum nomina. N. Primus vocatur *donatus*, secundus *vestibulum*, tertius *orbis pictus*, quartus *vocabularium*, quintus *grammatica*, sextus *tirocinium*, septimus est *liber colloquiorum*. P. O librorum, imo et impensarum nimium! sed scientiæ parum. N. Tu vero ubi tuos habes? P. Ecce hic sunt, et quidem in vno omnes: hæc est *grammatica* mea: huius parte prima, secunda et tertia continetur *donatus*, quarta *syntaxis*, quinta *copia vocabulorum*, sexta *poësis*. Appendix sistit *tirocinium* et *colloquia* in epitome. N. Non erras: quod enim fieri potest per pauca, non debet fieri per plura. Rogabo patrem meum, vt mihi eundem librum emat.

IV de præparatione ad lectionem.

P. Quid agis, Nathanael? N. Præparo me ad lectionem instantem. P. Ad quam? N. Ad pensum, datum in verbis discendis. P. Quomodo te præparas? N. Discenda lego ac relego, et quidem attente et voce clara. P. Sicine procedit istud negotium? N. Quidni? non autem sufficit lectio aut relectio vna, sed decies, imo vicies ac tricies repetita. Sic sine molestia sensim proficio ac disco; sequere me, experieris. P. Optime mones, sequar consilium tuum.

V de

V de lectionis recitatione.

P. Recita mihi lectionem tuam, Nathanael.
 N. Tibine, Polycarpe? Quis te constituit præceptorem meum? P. Si recusas in hoc negotio meus esse discipulus, ego tuus ero, et tibi meam recitabo lectionem, vt recitatio coram præceptore deinde sit eo expeditior. N. Recita, attendam. P. Sed ita attende, vt mihi hæsitanti aut erranti subseruias (ein oder zurechte helfest). N. Subseruiam.

VI de attentione.

P. Perge, Nathanael, in exponendo colloquio: præceptor iubet. N. Dic statim, vbi desieris: nam nescio. P. Cur non attendis? N. Cogitabam de prandio. P. O te negligentem et edacem! vix scholam es ingressus, et iam animum habes in patinis, qui in libris esse debebat. N. Monstra, quæso, monstra lectionis tuæ terminum, ne vapulem. P. *Hac vice* monstrabo, sed, si ita perrexeris, te deseram, desertus autem certo vapulabis.

VII de negligentia.

P. Cur frater tuus fere nunquam tenet lectionem suam? N. Quia est piger et negligens. P. Vnde ipsi existit ista negligentia? N. inter alia e vitio edacitatis, siue voracitatis. P. Rem acu tangis. Nam *plenus venter non studet libenter*. N. Ita sane est: et frater meus pro auiditate sua semper maiorem ientaculi partem captat. P. Sed anne accipit? N. Plerumque, quod cupit, capit. Interdum vero ventrem citius replet, quam oculos. P. Rem narras, bono puero indignam.

VIII de

VIII de diligentia.

P. Cur me adspicis, Nathanael? N. Miror diligentiam tuam. P. Non est, quod mireris: facio, quod debeo; neque id, quantum satis et æquum est. N. Cur vero es tam diligens? P. Quia diligo. N. Quid aut quem diligis? P. Deum et studia: *Deum*, qui laborem nobis commendavit, imo præcepit: *studia*, in quibus præstantissimum est laborandi genus. N. Bene laboras, nec male philosopharis: laudo diligentiam tuam. P. Laudare non sufficit: sequi optimum est. Sin minus, diligentia laudatur et alget.

IX de garrulitate et ineptiis.

P. Quid garris, garrule? quid ineptis, inepte? N. Quid ad te? P. Permultum: nam me impedis. N. Hui! diligentiam huius pueri! P. Hui! negligentiam huius garruli! N. Vtor lingua, quam mihi Deus dedit. P. Num ad garrulitatem? minime: vehementer erras; nec vteris lingua, sed abuteris. Interrogante præceptore linguæ usum exerce, abusum inter lectiones sepone. N. Non male iudicas, fateor. P. Iniice ergo frenum ori tuo, inprimis cum Deo sit reddenda ratio de vnoquoque verbo, non solum turpi, sed etiam inepto et otioso, seu inutili.

X de missione scholæ.

P. Quota est hora, Nathanael? N. Cur de hora percontaris? P. Auide exspecto missionem e schola, quæ datur hora vndecima. N. Vix decima audita est. P. O me miserum! N. Certe

Certe miser es, qui litteras fastidis. P. Dicamus, sonuisse vndecimam. N. Nonne te pudet mentiri? num putas falli posse Deum, ac falli debere præceptorem? P. Non mentiar, nec fallam. N. Nec suaferim tibi. Nosti enim, mendacii crimen virga vindicari.

DECVRIA TERTIA
DE
P R A N D I O.
IOANNES et THEOPHILVS.
COLLOQVIUM

I de reuocatione a lusu ad prandium.

I. Heus! hens! Theophile. **T.** Quid clamitas, mi Ioannes? **I.** Auoco a lusu ad prandium. **T.** O lætum nuntium! me habes obsequentissimum. **I.** Non ignoro, te libentius ire ad mensam, quam in scholam. **T.** Nec detrectabo in scholam ire. **I.** Sicine scholam habes pro iugo? iugum enim dicitur detrectari et non detrectari.

II de præparatione ad mensam.

I. Audisne, Theophile, quid pater interroget? **T.** Quidnam? **I.** Vtrum simus parati ad preces, et bene compositi ad mensam. **T.** Hem! nec pexus sum, nec lotus. **I.** Ergo propera: est enim inediæ periculum in mora. **T.** Malo pecti ac lauari, quam esurire. **I.** Ecce hic habeo aquam et mantile. **T.** Vbi vero est

est pecten? I. Illic in fenestra. T. Statim me videbis paratum. I. Sed caue, ne obliuiscaris nasum emungere. T. Emungam.

III de consecratione mensæ.

I. Oremus, Theophile. T. En! adsum. I. Vtrum corpore, an animo? T. Vtroque. I. Id audio: sic enim decet hominem, qui constat animo et corpore simul. T. Egone, quem puerum aut Theophilum alias vocant, sum homo? I. Vtique es: da vero operam, ut sis homo *Theophilus*. T. Quid sibi vult hoc nomen? I. Significat Dei amantem: talem te nunc præsta in precibus. T. Cur vero precamur? I. Nescis? vt Deum habeamus in mensa propitium, et verbo eius adpositos cibos consecremus.

IV de iusculo.

I. En! quid video? T. Quid est, quod vides? I. Te ipsum, primum in patina, sed vltimum seu postremum in schola. T. Mitte me, vt edam. I. Hem! cur os tantopere torques ac retorques? T. Ius, quod tantum calere videbatur, feruet. I. Sic dignam luis pœnam nimie auiditatis tuæ. T. Disce meo exemplo sapere. I. Imo gustabo et sapiam, et sine læsione oris ac palati. T. Ipse ego posthac non edam iusculum, nisi orbe exceptum, aut forbillando exploratum. Sic, quæ nocent, docent.

V de carne elixa.

I. Quænam caro hæc est, quam vides in patina? T. Elixæ. I. De hoc non est dubium, nec quæstio: quis enim crudam carnem apponeret?

C

dic,

dic, cuius sit generis? T. Est bubula. I. Falle-
ris. T. Habet tamen speciem bubulæ. I. Non
habet, nisi in errore oculorum tuorum. T. Est-
ne veruecina, aut agnina? I. Neutra. T. Estne
suilla, aut vitulina? I. Alterutra. T. Sed vtra?
fortasse suilla? I. Erras: est vitulina. T. Est grati
saporis. I. Vtique, inprimis fame condita.

VI de carne assa.

I. Gaudeamus, Theophile. T. Quæ subest
caussa? I. Nonne vides in culina assam, veru
affixam et ad ignem circumactam? T. Video et
gaudeo tecum. I. En! iam affertur et imponi-
tur mensæ. T. Sed num mihi ac tibi? I. Spero
quidem, sed non sine metu aliquo. T. Vnde
eum concipis? I. Nescis? e molestia, quam matri
facefliuimus in culina: vnde vereor, ne irascatur
nobis, assam negatura. T. Mitte istum metum:
iam dudum oblita est. I. Breni experiemur.

VII de piscibus.

I. Ecce pisces, Theophile, et quidem frigos.
T. Cuius generis? suntne carpiones, aut percaæ
aut lucii? I. Lucii. T. Nunc noui eos. I. Sed
quale prouerbum heri audiuimus de piscibus?
T. Mihi non venit in mentem. I. Ergo nec pi-
scis veniet in stomachum tuum. T. Eia dic mihi.
I. *Magis mutus es, quam piscis.* T. Nunc memi-
ni: imo succurrit aliud. I. Quale istud est?
T. *Piscem natare docēs.*

VIII de caseo et butyro.

I. Quomodo sapit ille caseus? T. Bene: sed
saperet melius, si adderetur butyrum. I. Ca-
seum

seum edere vna cum butyro diuitum est. T. Nos sumus diuites. I. Ostende diuitias. T. Mea mater ipsa format caseos et conficit butyrum, quantum vult. I. Erras; dicere debebas: quantum potest pro copia lactis. T. Ergo posthac contentus ero alterutro, butyro aut caseo solo. I. Bene facies: nam vix siccio pane digni sumus. T. Indigni sumus, fateor, sed Deus tamen nec indignis negare solet obsonium.

IX de potu.

I. Quoties bibere soles in prandio? T. Quoties sitio, seu, ad modum sitis. I. Quo potus genere vteris? T. Optimo et maxime parabili. T. Ecquod illud est? T. Aqua. I. hanc tibi soli serua: non inuideo: mihi placet cereuisia. T. Sed quænam? I. Secundaria: primaria enim tentat caput et nocet studiis: præterea sitim magis irritat, quam restinguit. T. Ego aquam bibere pergo, quippe quæ nec mucet, nec acescit. I. Sed aqua debilitat stomachum. T. Falleris: consuetudo fit altera natura. I. Vinum tamen aqua est melius. T. Adde, et pretiosius, imo non raro multo nocentius. I. Vix crediderim. T. Crede mihi: plures enim pereunt vino, quam aqua. I. In vino tamen, secundum proverbium, est veritas. T. Sed pro-dita, aut violata.

X de prandii fine.

I. Esne satur, Theophile? T. Nondum, sed statim ero, quando consumsero meum panem butyro illitum. I. Ergo insta dentibus, eosque exerce impigre. T. Quis vrget? I. Morum qualitas ac modestia decens. T. Quid illa
C 2 iuret?

mihî illam, mutabo, eius cuspidem aut crenam scapelo, nisi huius acies fuerit obtusa. C. Apta nunc esset scribendo, nisi cuspidem haberet nimis tenuem. A. Porrige eam iterum, mox fiet crassior. C. Hem! facta est duriuscula et nimis crassa. A. Augebo crenam et cuspidem acuam ad minutas litteras.

III aliud eiusdem argumenti.

A. Vbi emisti chartam tuam, Christophore, chartam nullius pretii? C. Tua non est melior. A. Est sane: non etiam perfluit, sicut tua, quæ ferre omnes litteras transmittit, instar emporeticæ, seu bibulæ. C. Sic imposuit mihi Sempronius, mercator. A. Aut potius chartarius seu chartarum confector mercatori. C. Certe poenitet me emtionis meæ, qui non vnam atque alteram plagulam, sed integrum emi scapum seu codicem, viginti quatuor plagulas continentem.

IV aliud eiusdem argumenti.

A. Vbi est regula tua, Christophore? C. Non amplius scribo ad regulam. A. Ergo eam mihi da mutuam. C. Dabo, si mihi dederis parum atramenti. A. Ipse habes atramentum. C. Habeo quidem, sed est decolor, imo nimis spissum. A. Si spissum est, illud aqua dilue, dilutum penna misce. C. Factum est. A. Nunc litteras pingit munde ac eleganter. C. Malo vti atramento scriptorio, seu litterario, quam futuro. A. Caue, ne subuertas thecam arenariam, aut atramentum, nec amittas thecam calamariam.

V de recitatione lectionis.

C. Recita lectionem tuam, Andrea. A. Nondum eam teneo. C. Ergo eam discite: quid cessas?

fas? mox enim recitanda erit, et quidem memoriter. A. Memoria mea admodum debilis est, et recusat lecta retinere. C. Erras: nam culpa non est in memoria, sed in animo tuo, qui piger est. A. Tu vero, Christophore, quomodo comprehendis ea memoriter, quæ legis? C. Subinde me excito ad discendi ardorem, et sine vlla defatigatione aut tædio lego, quæ mihi demandata sunt, totiesque attente relego, donec penfum meum sine hæsitatione recitare possim.

VI de recitatione.

A. *Repetitio est mater studiorum.* C. Quis ita dixit? A. Pater meus. C. Num etiam pater te docet domi? A. Utique: præcipue me excitat ad repetitionem eorum, quæ in schola audiui, legi et didici. C. Siccine tibi commendat repetitionem ista sententia, quam proferebas? A. Omnino ita est. C. Iam intelligo mentem tuam. A. Nisi ego domi repetiuissem ea, quæ heri didici, iam me præceptor deprehenderet imparatum, sicut te. C. Metuo sane, ne vapulem.

VII de disciplina.

C. Vapulavi, Andrea: vtinam nulla esset disciplina! A. Iure castigatus es: nam qui non curat *verba*, *verbera* accipit non immerito. Certe sine *disciplina* nemo recte discit: vnde nomen forsitan habet a *discendo*. C. Bene mones, discam et bene me geram, ne cogar manum, aut nates (sit venia verbo, ferulæ subiicere, aut asini (qui pigrorum socius est) simulacrum sustinere, seu portare. A. Prudenter ages.

VIII de

VIII de silentio.

A. Heus! Christophore, rem tibi narrabo
 Iepidam. C. Mitte me, garrule! præceptor
 nobis imposuit silentium. A. Non ignoro: nee
 clamabimus, neque clara voce loquemur, sed ad-
 modum submissa. C. Nec submissè garriendum
 est. A. Quis audiet? nemo. C. Erras, Deus
 audit, qui vbique præfens est. A. Silebimus!

IX de præceptoris absentia.

A. Præceptor euocatus est: Iudamus, condi-
 scipuli! C. Tacè, Iudio! sin minus, ludetur
 in tergo tuo. A. Ecce delatorem! sicine om-
 nia deferenda sunt ad præceptorem? C. Om-
 nino: is enim vestri obseruationem mihi iniun-
 xit. A. Tibine? quid te curamus? C. Ergo
 vos virga curabit, mentemque vestram male fa-
 nam sanabit: Quid? quod statim aderit præcep-
 tor. Interea vero Deum habes præsentissimum.

X de testimonio diligentia.

A. Heri non accepi merendam. C. Quæ
 erat causa? A. Negatum diligentia testimonium.
 C. Cur illud tibi negauerat præceptor?
 A. Quia in studiis hand fueram diligens. C. De-
 fectus diligentia iusta est causa merendæ negan-
 dæ. A. Id expertus sum damno meo. C. Sic,
 quæ nocent, docent; et qui nihil meretur, nul-
 lam accipit merendam.

DECURIA QUINTA
DE
REBUS SACRIS.
IACOBVS et MARTINVS.
COLLOQVIUM

I de scriptura sacra.

I. Quis est nouus iste liber, in quo tam atten-
te legis, Martine? **M.** Est scriptura sacra,
sive sacer codex. **I.** Hunc librum nec noui, nec
habeo. **M.** Cares sane egregio thesauro. **I.** Itane
hic liber thesaurus est? **M.** Est certe, et qui-
dem thesaurus quouis auro præstantior. **I.** Cur
eum habes loco thesauri? **M.** Quia continet
verbum ac voluntatem Dei de nostra salute, in
primis æterna: vnde eam vocare soleo episto-
lam. **I.** Qualem? **M.** Missam ad humanum
genus. **I.** Si tantum est huius pretium, rogabo
patrem meum, vt mihi eundem donet.

II de creatione.

I. Quid legis, Martine? **M.** Historiam crea-
tionis. **I.** Quis est creator? **M.** Deus omni-
potens. **I.** Quid creauit? **M.** Mundum vni-
uersum. **I.** Quomodo? **M.** Ex nihilo, per
infinitam suam potentiam. **I.** Quando? **M.**
In principio omnis temporis creauit omnia, ea-
que sex dierum spatio digessit atque exornauit
quam sapientissime. **I.** Quem in finem? **M.**
Vt manifestaret suam potentiam, bonitatem ac
sapientiam.

III aliud eiusdem argumenti.

I. Quænam est (res) nobilissima rerum crea-
tarum? **M.** Angelus ac homo. **I.** Quid est
angelus?

angelus? M. Spiritus. I. Quid est spiritus? M. Qui non habet corpus: ipsam vero angelorum naturam non intelligo. I. Quid ad nos angeli? M. Permultum fane. I. Quamobrem? M. Dati enim sunt nobis, ut præsides, custodes ac comites. I. Vbi hæc audiisti? M. Audiui sæpe in templo, et legi in sacris litteris. Lege easdem, sic plura cognosces de angelis. I. Sequar consilium tuum.

IV aliud eiusdem argumenti.

I. De homine autem quid mihi narras, Martine? M. Narra tibi ipse, quia ipse homo es. I. Cur me vocas hominem? Ego sum Iacobus, aut, si mauis, puer. M. Etiam pueri sunt homines. I. Cur? M. Quia constant e corpore et anima immortalis, uti vides. I. Corpus video, animam non video.

V aliud eiusdem argumenti.

I. Monstra mihi animam tuam, Martine. M. Monstro te tibi ipsi. I. Me equidem video, imo tango: sed animam meam tangere non possum. M. Anima nostra est spiritus, ideoque nec videri, nec tangi potest. I. Fortasse eam plane non habemus. M. Habemus utique, eamque intra nos deprehendimus. I. Quomodo? M. Nonne nos mouet atque animat? nonne sola anima est, quæ in te cogitat, intelligit, iudicat, desiderat atque amat? I. Iam percipio in me vim animæ. M. Imo ne loqui quidem posses sine anima.

VI de morte.

M. Cur fles, Iacobe? I. Quia soror mea mortua est. M. Doleo, et tecum lugeo. Sed

vbi nunc est? I. Mortua est, vt audiuisti. M. Itane plane periit? I. Corpus quidem video, sed exsangue et vitæ expers. M. Nunc vides, quid corpus sit sine anima. I. Video, sed vbi anima sororis meæ sit, nescio. M. Fuitne soror pia? I. Fuit sane. M. Ergo eius anima est in cælo, in sede beatorum.

VII de reditu in vitam.

I. Cras non potero venire in scholam. M. Quamobrem? I. Sepelietur soror mea. M. Video te nunc hilarem: cur non amplius luges? I. Quia audiui, eam aliquando excitatum iri, et redituram esse in vitam. M. Quando? I. Die huius mundi extremo. M. Interea tamen mortem meditabimur. I. Bene mones: nam etiam nos mortales sumus.

VIII de extremo iudicio.

I. Cur ita contremiscis, Martine? M. Fulgurat et mox tonabit. I. Meminerimus iudicii extremi: vbi Deus inter fulgura ac horrida tonitrua nos citabit ad tribunal suum. M. Quem in finem? I. Vt ipsi, tanquam supremo iudici, rationem reddamus vitæ nostræ. M. Simulabo, me fuisse pium. I. Pudeat te simulationis tuæ, impudens simulator! num putas, fieri posse, vt Deum fallas? M. Agnosco errorem meum, et, me errasse, fateor. I. Non solum errorem, sed etiam malitiam tuam agnosce, et exue.

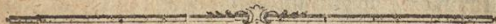
IX de vita ac morte aeterna.

I. Eheu! migravit hinc Christophorus, amicus noster. M. Quorsum? I. Ad vitam æternam, depositis corporis exuviis. M. Quando? I. Hodie circa horam septimam matutinam. M. Heu!

M. Heu! optimum Christophorum! I. Recte eum vocas optimum. Nam Christum ferebat in animo, ut nomen eius indicabat. M. Ergo nec dubito, eum frui vita æterna. I. Nec est, quod dubites. Pii enim moriuntur beate, sed impii post hanc vitam subeunt mortem æternam.

X de desiderio rerum caelestium.

I. Sequamur Christophorum, Martine! M. Non possum. I. Quidni? M. Dic, quomodo et quorsum? I. In cælum per sancta vitæ caelestis desideria. M. Eum tamen non assequemur, nec reducemus in hanc vitam, aut has terras. I. Neque id tentabimus, sed per sancta suspiria abducemus animum ab huius mundi vanitatibus, ut paratus sit ad beatam mortem. M. Nescio, quando moriturus sim. I. Ideo observare debemus dies singulos, quia nos latet vnus. M. Videris mihi esse sapiens. I. Da operam, ut etiam ipse sapias. Nam *mortem salutariter meditari, est sapere.*

DECURIA SEXTA
DE
VIRTUTIBVS.
PAVLVS et ARETOPHILVS.
COLLOQVIUM

I de nomine Aretophili.

P. Salve, mi Aretophile! A. Ago gratias, tu quoque saluus sis, Paule. P. O quam præclarum habes nomen Aretophile! A. Quænam est nominis mei præstantia? vel quid significat?
P. Vir-

P. Virtutis studiosum seu amatorem. A. Quid est virtus? P. Vt audio, *nomen virtutis tantum geris, ipsa quid valeat, nescis*, quemadmodum de te et tui similibus loquitur Cicero, qui tamen nec ipse eius vim intellexit. A. Ergo me doce eam. P. Age, docebo te pluribus.

II de auctore seu fonte virtutum.

A. Vnde est aut oritur virtus, carissime Paulle? P. A Deo, summo ac perfectissimo bono; vt omnium bonorum auctore, ita etiam virtutum fonte inexhausto. A. Quomodo haurimus ex hoc fonte? P. Per preces, animo Dei dona in se deriuante, ac sincero: qui etiam ipse Dei donum est. A. Ergo intelligo, extra communionem cum Deo nulla est virtus, nullum virtutis exercitium? P. Recte intelligis: incipis iam sapere per Dei gratiam.

III de sapientia.

A. Quid vero est sapere? P. Spiritu Dei ita illuminari, vt gustum percipiamus in virtutibus ac in communione cum agnito Deo. A. Quid præterea? P. Nihil. Num quid præter Deum et illuminatæ mentis virtutes requiris? A. Non requiro quidem: sed tamen scire aueo, ane omnes homines sapiant? P. Paucissimi hominum possident sapientiam. A. Quæ subest ratio? P. Quia Deum non timent: nam *timor Dei est sapientiæ initium.*

IV de timore Dei.

A. Quidnam est *timor Dei*? P. Iam audiuisti: *sapientiæ initium*; imo *virtutum omnium complexus*. A. Hæc nondum satis intelligo. P. Ergo tibi declarabo. A. Exspecto declarationem

nem tuam auide. P. Qui Deum recte timet, is eum vere agnoscit, reuerenter amat et eius iussa exsequitur; atque ita voluntati eius fit conformis. A. Vt audio, ardua res est timor Dei.

V de amore Dei.

A. Quid est amor Dei? P. Est fructus spiritus ac fidei. A. Quid continet? P. Affectum animi sincerum, qui semper versatur in actione virtutis: hoc est, homo, Deum amans, lubenti animo omnia christianismi officia peragit. A. Talem affectum seu animi habitum mihi opto. P. Deus det eum vtrique nostrum.

VI de tribus virtutibus primariis iuuentutis.

A. Tres sunt virtutes, quæ præ reliquis, vt audiui, ornant iuuenem, nostine leas Paule? P. Non noui eas: scire tamen velim. A. Prima est *obedientia*. P. Hanc bene noui. A. Fortasse de nomine tantum. P. Quidnam præstat obedientia? A. Frangit animi pertinaciam, et pueros reddit in omnibus morigeros. P. O præclaram virtutem, meoque fratri, inobsequenti illi, admodum necessariam! A. Adde: et mihi ipsi. P. Cur non potius vtrique nostrum? A. Inuocabimus Deum, vt nobis largiatur animum obsequentem. P. Bene mones: sed ita a nobis inuocandus est Deus, vt largienti, aut largituro, animum parentem permittamus, seu offeramus.

VII de amore veri.

A. Quænam est secunda virtus, pueros præ reliquis ornans? P. *Amor veri*. A. Quid efficit ille? P. Arcet mentiendi libidinem, mentemque reddit serenam ac sinceram. A. Studemus

bimus huic virtuti: audiui enim, mendacium esse ex diabolo. P. Recte audiuisti: nam diabolus est spiritus mendacissimus et pater mendaciorum. A. O quam multos filios habet hic pater? P. Non nego; nec possum negare, quia reclamatione experientia, testis huius rei locuples. A. Vitabimus hoc vitium, ut etiam eius auctorem, Satanam, vitemus. P. Sed caue, mi Paule, ne mentiaris hac tua promissione. A. Non mentiar, quæ Dei erit gratia, memor disti Paulini: *deposito mendacio, loquimini verum*, Eph. IV, 25.

VIII de diligentia.

A. Restat tertia virtus ex iis, quarum studium pueris commendatissimum esse debet. P. Hanc facile coniectura assequor. A. Ergo coniecta. P. Nonne est *diligentia*? A. Est: rem acu tetigisti. P. Nec mirum est, quia ego sum diligens. A. Sed propria laus fordet. P. Ergone mentiar, et discedam a commendato amore veri? A. Nequaquam. P. Mendax tamen essem, si dicerem, me ignaum esse. A. Aliud est, ignauiam suam allegare: aliud, diligentiam iactare. P. Non sum iactator, sed tantum testis diligentiae meæ. A. At nescis, testem non valere in causa propria?

IX de virtutum exemplari perfectissimo.

P. Equis est optimus virtutum omnium magister? A. Christus Iesus, servator noster. P. Quam ob causam? A. Quia perfectissime ipse præstitit, quod perfecte docuit. P. Ergone solus Christus erit imitandus? A. Omnino, ita tamen, ut eos quoque æmulemur, qui etiam ipsi Christum vere imitantur. P. Utinam omnis vitæ nostræ actio sit Christi imitatio!

X de oppositis vitiis.

P. Quid est vitium, Aretophile? A. Est morbus, imo pectus animi. P. Quomodo pellitur hic morbus? A. Per studium virtutum: nam qui virtutem induit, vitia exiit; qui virtutes amat, vitia odit. P. Quodnam vero vitium est iuuentuti nocentissimum? A. Philautia. P. Ergo huic morbo per Dei gratiam medebimur.

DECURIA SEPTIMA
DE
REBUS VARIIS.

VALENTINVS et HERMANNVS.

COLLOQVIUM

I de horto.

V. Vnde venis, Hermanne? H. Ex horto.
V. V. Quid inde affers? H. Flores varios.
V. Imo fasciculum florum, odoratum, vt video: quis eo te donauit? H. Hortulanus, vir probus et mei amantissimus. V. Sed cur non affers pruna, imo mala et pira? H. Pruna iam comedi: sed reliqua poma nondum maturuerunt. V. De floribus numquid cogitas? H. Quidnam? V. Nos sumus instar florum, adeo, vt aliquando de nobis ipsis cum poeta dicere possimus:

Nos quoque florimus, sed flos ille caducus.

II de agro et messe.

V. Quo tendis, Hermanne? H. Eo rus in agrum nostrum, vbi sunt messorum nostri, nostræque ancillæ. V. Quid ibi peragunt? H. Messores

Messores metunt fruges, quas deinde ancillæ colligunt tomicibus: collectas vocamus mergites seu manipulos. V. Iam memini egregiam sententiam. H. Profer eam. V. Ut fementem feceris, ita et metes. H. Sed sæpe profectis malam messem metimus, ut itidem in proverbio est.

III de frigore et igne.

V. Cur non scribis, Hermanne? H. Dignitatem mei rigent frigore: nec est ignis in fornace, unde museum calefiat. V. Age, excitabimus ignem folle. H. Follis adest, sed lignum deest. V. Ecce lignum: hic est. H. Novi, sed est humidum: arido opus est. V. Cur non sufficit humidum? H. Quia igni admotum nil nisi fumum producit: fumus vero infestat oculos.

IV de pluvia.

V. Cur venis tam sero in scholam? H. Tempestas, cuius transitum expectabam, me retardavit: sicuti heri te remorabatur pluvia. V. Iamne desæniit? H. Desæniit quidem, sed ab oriente rursus surgunt nubes atræ, pluviæ minantes. V. Imo fortasse imbrem aut nimbium. H. Expectemus, quid serus vesper sit aduecturus. V. Inprimis, si suborta fuerit procella.

V de merenda.

V. Hodie non accipies merendam, Hermanne. H. Quid commisi, aut intermisi, cur habeam indignam merendam? V. Intermisisti diligentiam in schola. H. Quid hoc ad merendam (pertinet)? V. Permultum: nam merenda nomen habet a merendo: nec datur, nisi bene merentibus, aut bene meritis. H. Argute philosopharis,

ris, sed in damnum meum. V. Quilibet fortunæ suae faber.

VI de equis.

H. Conscendamus hunc equum, Valentine.
 V. Difficilis est adscensu, imo ferit calcitrando.
 H. Nos non feriet. V. Comperies. Certe enim hic rufus est audax, sternax, et admodum effrenis, qui fessorem suum facile excutit. H. Adducam habenas, quas alii remittunt. V. Ne admittit quidem habenas, sed eas detrectat. H. Mittamus ergo equos. V. Bene mones: quid enim nobis est rei aut commercii cum equis, qui sumus studiosi litterarum?

VII de canibus.

V. Caue, Caue, Hermanne! H. Quidnam?
 V. Canem, et quidem catenarium ad fores. H. Quis eum in me immittet? V. Ille se ipsum.
 H. Non credo, eum esse rabiosum: non enim latrat. V. Est tamen mordax. H. Proiiciam illi lapidem, in eum seuiat. V. Noli eum irritare. H. Abeamus hinc. V. Quorsum? H. Vnde venimus. V. Exspecta parumper. H. Non est tempus expectandi, sed properandi: quia vespera ingruit.

VIII de morbo.

V. Cur frater tuus hodie non erat in schola?
 H. Laborat morbo. V. Quonam? fortasse pigritiæ? H. Minime, sed feбри. V. Ego heri etiam æger eram capite, quod mihi dolebat, et tamen scholam frequentabam. H. Ego vero sæpe laboro pedibus, qui recusant ire in scholam. V. Sed eunt tamen? H. Omnino eunt: nam timor virgæ etiam inuitos pedes curere

D

tere

rere cogit. V. Faxit Deus, vt nobis sit mens sana in corpore sano.

IX de voce et risu.

V. Quid clamas, Hermanne? H. Non clamo, sed tantum clara voce loquor. V. Vox tua non solum clara, sed etiam clamosa est: quæ hic tantum submissa esse debebat, ne e somno excitetur Fridericus, qui ægrotat. H. Vbi decumbit? V. In proximo cubiculo. H. Remittam vocem, non intendam amplius. V. Abstineamus etiam a risu. H. Omnino, ita decet puerum. V. Subridere, et quidem tempestiue, humanum est: sed cachinnum tollere, et risu concuti, seu effuse ridere, decet neminem, nedum ingenuos pueros. H. Cauebimus igitur, ne quid temere vertamus in risum, aut alios irrideamus, probe memores versus illius notissimi:
Per risum multum debes cognoscere stultum.

X de quatuor coniugationibus.

H. Recitasti hodie coniugationes in schola? V. Recitavi, sed tantum primam *amo*, et ultimam *audio*. H. Ordo coniugationum non est conueniens scholæ seu disciplinæ: saltem disciplina coniugationes rectius quam Grammatica ordinat. V. Quomodo ergo? H. Initium facit ab *audio*: certe tamen post *amo* statim collocat *audio*. V. Quamobrem, seu quo sensu? H. Ante omnia oportet *audire* puerum, quid præceptor doceat et moneat; deinde *amare* ea, quæ audiuit, et velle morem gerere ac proficere: aut, si maus, primum amet sapientiam et studia: amor vero exacuat sensum attente audiendi. V. Quid postea? H. Statim legendum frequenter, et discendum libenter. V. Sic *lego* retinet

retinet locum tertium. H. Retinet omnino, sed doceo suo loco mouetur, et quartum accipit, seu vltimum. V. Quæ subest ratio? H. Id postulat natura disciplinæ. Nemo enim recte docere potest alios, nisi antea diu multumque audierit attente, amauerit impense, et legerit, seu didicerit quam diligentissime litterarum studia. V. Bene philosopharis in ipsa grammatica. H. Cur vero quatuor coniugationibus præmittitur *sum*? V. Quia *esse* seu existere debet in rerum natura, qui vult *audire, amare, legere, docere*.

DECVRIA OCTAVA
DE
REBUS VARIIS.

ARNOLDVS et NICOLAVS.

COLLOQVIVM

I de via.

A. Quo tendis, Nicolae? N. Recta in hortum Friderici. A. Haec via eo non fert, sed ista satis trita, etsi plaustris inuia. N. Lutosa illa et accliuus, nec lapidibus strata? A. Progredere modo alacriter, mox erit decliuus, arida et satis iucunda. N. Non videtur vero esse compendiaria. A. Est sane, nisi quæsiueris diuerticula: hoc est, nisi ab eadem ad dextram vel ad sinistram deflexeris. N. Persequar hunc callem sine errore, gradumque accelerabo.

II de alauda et luscinia.

A. Audiui heri alaudam, veris nunciam. N. Nonne etiam lusciniam? A. Nondum: hæc

D 2

enim

enim non veris, sed æstatis est prænuncia. N. Vtra vero canit suavius? A. Luscinia: insignis tamen est etiam vocis seu cantus præstantia in alauda. N. Omnino: ideoque nomen habet a laude; laudat enim Dominum, creatorem suum. A. Scita est hæc nominis ratio. N. Nos vero inde discamus multo magis Deum laudare. A. Id omnino æquum est. Dedit enim nobis vocem humanam et articulatam. N. Interea vero gaudeo, appropinquare tempus, quo possimus avium nidos inuestigare.

III de apibus.

A. Quid edis, Nicolae? N. Panem melle illitum pro butyro. A. Quomodo sapit? N. Dulcissime. A. Quisnam conficit mel? N. Apis, non autem una, sed plures. A. Vnde illud conficiunt? N. E florum succis. A. Admiranda certe est natura apum. N. Imo admirandum sane artificium est in mellificio. Dicuntur etiam ducere examina. A. sicut nos in schola nostra? N. Minime, sed novam progeniem emittunt. A. Quid præterea observas in apibus? N. Per multa, sed nunc sufficiet, duo adhuc meminisse. A. Dic quæso. N. Habent aculeum, cuius emissione nocere possunt cuti: et formant ceras tenaces. A. Age! simus cera tractabiliore.

IV de ingenio.

A. Salve, Nicolae ingeniose. N. Cur me vocas ingeniosum? A. Quia es ingenio acuto (*præditus*). N. Ego sane nullum mentis acumen in me deprehendo. A. Sufficit, alios id deprehendere. N. Nec tuum ingenium est tardum ac obtusum. A. Falleris, Nicolae: non enim habeo ingenium in promptu, vt cogitando facile possim quidvis adsequi. N. Certe tamen iudicium tibi non

non deest. A. Vnde hoc colligis? N. Quia non cares iudicandi follertia. A. Crede mihi, Nicolae, si, quod verum est, fatear, neuter nostrum habet, cur se efferat. N. Facile tibi adsentior. A. Ergo nos de nobis sentiamus demisse.

V de mendacio.

N. Cur heri non fuisti in schola, Arnolde? A. Carebam calceis. N. Mentiris, nam vidi te ambulantem in foro. A. Rogo te etiam atque etiam, ne dicas præceptorî. N. Ergo: mentitus es. A. Fateor, modo præceptor non resciscat. N. Deus tamen nouit. A. Ille me non cædit virga. N. Grauiissime erras: noli irritare ad vindictam Deum, seuerum iudicem, cuius virga peccatoribus aliquando erit intolerabilis. A. Etiam mendacibus? N. Omnino: nam imitantur diabolum, spiritum mendacissimum. A. Non mentiar posthac. I. Faxit Deus, vt serues promissa.

VI VII de furto et mendacio.

N. Vbi et a quo accepisti illum anulum, Arnolde? A. Inueni eum in platea. N. Quando? A. Nudius tertius, cum venirem e templo. N. Sed ego illum adhuc heri vjdi in digito amitæ tuæ, Sabinæ. A. Illa eum fortasse amisit. M. Mendacem oportet esse memorem. A. Cur me vocas mendacem? N. Non solum ego mendax, sed etiam fur. A. Quid abstulisti? N. Anulum. A. Id vix probabis. N. Iam satis probavi: imo tu ipse probasti, seu confessus es. A. Quibus verbis? N. Credisne, me anulum heri vidisse hærentem in digito amitæ tuæ? A. Id non negabo. N. Quando vero tu cum inuenisti in platea? A. Ante tres dies. N. Ecce

mendacem, sui immemorem, qui inuenire potest, antequam aliquid amissum est. A. Fateor furtum et mendacium. N. Sane pudeat te utriusque, inprimis mendacii, quod turpissime a te iteratum est. A. Crede mihi, non solum facti me pudet, sed etiam poenitet atque piget. N. Vtinam ferio.

VIII de ira, et odio.

N. Cur irasceris, Arnolde? A. Titius me fuste percussit. N. Putabam, Titium esse amicum tuum. A. Ex amico factus est inimicus, odio dignus. N. Erras, Arnolde: nam debemus etiam hostes nostros diligere. A. Sed illi nos non diligunt. N. Nec nos Deum amauimus: et ille tamen nos amat impense, vt ipsum redamemus, et simul amore complectamur inimicos nostros. A. Bene mones: ignoscam Titio, ipsumque amabo.

IX de animo ingrato.

A. Vnde accepisti nouum istum librum, Nicolae? N. Ab auunculo meo. A. Num ipsi gratias egisti? N. Oblitus sum, nec opus fuit gratiarum actione: non enim postulauit eam auunculus. A. O ingratum hominem, qui non vult gratias agere, nisi exactas! fuitne tibi gratus liber? N. Fuit omnino, et adhuc est. A. Vide impudentiam tuam: liber est *gratus* tibi, tu vero es *ingratus* erga eius datorem. N. Agnosco errorem ac vitium meum. A. Sed ita illud agnosce, vt emendetur.

X de maledicentia.

A. Cur tam tristis incedit Valentinus? N. Luit poenam linguæ. A. Qualem habet linguam?

gnam? N. Maledicam, qua conuiciatus est fratrem suum. A. Quomodo? N. Vocauit eum asinum et hominem nequam: reliqua conuicia taceo. A. Fortasse par pari retulit, maledictis laceffitus a fratre. N. Minime: frater eius neminem solet incescere probris; neque si illum incesisset, id ipsum excusaret. Nam maledictis et malefactis par pari referre, christiana lege vetitum est.

DECURIA NONA

DE

C O E N A.

CHRISTIANVS et POLYCARPVS.

COLLOQVIVM

I de instruenda mensa.

C. Sterne mensam, Polycarpe, eamque rebus necessariis instrue. P. Iam factum est: sed mappulæ manuales sunt immundæ: nec satis conueniunt recenti seu mundiori mappæ, quam mihi mater suppeditauit e cista. C. Hæc cura esto matris: modo mundi sint cæbes, nec negligatur appositio panis, salini ac poculorum. P. Omnia parata sunt. C. Cura, vt apponantur cibi. P. Ecce iam affert famulus fercula. C. Mallem ipse esse dapifer.

II de ciborum varietate.

C. Qualis est hic cibus? videtur esse crudus. P. Erras, est coctus, seu elixus. C. Ego mallem assum edere. P. Quidni et frixum? scilicet

D 4

cet

cet pro palato tuo delicato, quod vel sola pulte contentum esse debebat. C. Nec tantum mihi est fastidium cibi vilioris, quantum mihi tribuis: non recuso tamen carnem grati succi ac saporis, imprimis recentem ac iurulentam. P. Cur non etiam fumo induratum, aut muria conditum? C. Quia concoctum est difficilior, et parum habet nutrimenti.

III de siti ac potu.

C. Fauces meæ iam arent siti. P. Igitur eas riga. C. Nemo est, qui mihi potum ministret. P. Esto tibi ipse minister. C. Neque adest cereuisia, nisi admodum tenuis, seu secundaria. P. Talis potus conuenit pueris, et litterarum studiis: nam cerebrum haud tentat aut turbat. C. Sed acefcit. P. Mentiris: est defecata, bonæ notæ, ac grati saporis. C. Ergo bibam cereuisiam, tantopere laudatam. P. Ita vero, ne poculum sine respiratione exhaurias. Desine, desine, Christiane, vt circumagatur seu obambulet poculum, et nobis quoque nostra portio supersit. C. En! capeffe.

IV de fame et edacitate.

C. Cur tam auide voras, Polycarpe? P. Vehementer esurio: *fames* vero *optimum est condimentum*. C. Si esuris, ede: nec vora distentis buccis, ita, vt plenos ac dentibus non comminutos bolos deglutias, et quidem seposito pane, nec tantum cibi in osingere. P. Sed sapit egregie. C. Ergo feda saporem paullatim; nec te obrue nimia ingurgitatione cibi. P. Morem tibi geram. C. Vide, quam foede te inquinaueris, cibus ex ore defluentibus. P. Abstergam
me

me mappula. C. *Gestus edendi mundus esto atque modestus.*

V de sale.

C. Porrige salinum, Polycarpe: nam hic cibus insulsus est, seu caret sale. P. Mihi quidem videtur esse præulsus, seu nimium habere salis. C. Certe subsulsus est, seu aliquantum habet salis. P. Edamus, desinentes disputare de sale: ne quis vtrumque nostrum iure vocet insulsum; hoc est, sapientiæ sale haud conditum.

VI de ouis.

C. Quænam gallina peperit hæc oua? P. Nostra. C. Illane, quam heri vidimus ouis incubantem? P. Alia est: illi vero oua ideo supposita sunt, vt inde pullos excludat. C. Hoc videre gestio. P. Videbis: sed nunc vide, ne, fracta testa, disfluat oui albumen cum vitello. C. Tu vero disce, quid significet prouerbum; *mali corui, malum ouum.* P. Eius sensum tibi explicabo, si mihi exposueris aliud de ouo prouerbum, nempe: *ab ouo vsque ad mala.* C. Hoc est, a cœnæ principio vsque ad finem: nam apud veteres oua incipiebant cœnam, poma clauderant. P. Certe *non ouum ouo est similis*, quam tu bono interpreti, qui ne quidem eges prioris adagii explicatione.

VII de aduentu coniuue.

P. Accede Christiane: nondum enim te absente omnia sunt peresa. C. Ago gratias pro inuitatione vestra: fames me non extimulat.

D 5

P. Ni.

P. Nihilominus adiunge te nobis conuiuiam, et ede, quantum libet. C. Saluete, fautores et amici! bene sit vobis cœnantibus! P. Et tibi, nobiscum cœnatura! occupa hanc fellam, aut istam, vbi tibi erit sedes commodior. C. Gratulor mihi de vestra societate et amicitia. P. Et tu nobis es gratus, sed longe eris gratior, si expedito cultro ipse manum admonebis patinæ. C. Facio, quod imperatis. P. Non imperamus, sed rogamus amicum amice.

VIII de cancriis.

C. Restant cancri, Polycarpe. P. Sed hi tibi non sunt destinati. C. Ex parte tamen. P. Credo equidem, si sciueris prouerbia quædam de cancriis. C. *In morem ostipedis procedunt omnia cancri.* P. Video, te esse doctum, imo doctiorem Sempronio. C. *Certe cancrum lepore vi comparas.* P. Imo tu doctissimus es. C. Quid iocaris? et cur Sempronium vocas leporem, me autem cancrum? P. Absit ista interpretatio, a re ipsa et a mente mea aliena. C. Sed edamus! nam loquentibus nobis dati sunt cancri. P. Aut potius cancelli.

IX de philosophica temporum interpretatione.

C. Quid didicisti hodie in schola, Polycarpe? P. Quid hoc ad cœnam (*pertinet*)? C. Permultum. Omnis enim cœna condienda est aliqua lectionum repetitione. P. Didici ex coniugatione prima *presens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum et futurum.* C. Videris mihi simul philosophari, Polycarpe. P. Ego-

Egone? vix credo. C. Sin minus, me audi philosophantem. P. En! ausculto arrectis auribus attentaque mente. C. Omne *presens* in hac vita est *imperfectum*, nonne? P. Nondum satis percipio mentem tuam: sed perge philosophari. C. Omne *perfectum* et *plusquamperfectum* est *futurum*, scilicet in vita æterna. P. Nunc te intelligo, philosophe. C. Quæ cum ita sint, *presentibus*, quæ *imperfecta* sunt, ita utamur, ut frui possimus *perfectis* et *plusquamperfectis*, certo *futuris*.

X de mensa secunda seu bellariis.

P. Surgamus, Christiane, et adstemus mensæ, mox cibos seposituri. C. Exspecta parumper, mi Polycarpe. Nam video in proximo conclavi instrui patinam vuls, pomis et nucibus. P. Sed non pro nobis. C. Quidni? novi animum matris, quæ nobis raro aliquid negare solet. P. Ergo roga illam demisse. C. Exspectandum erit adhuc paullisper, donec appositum fuerit egregium illud ferculam.

DECURIA DECIMA
DE
REBUS COENAM
INSEQVENTIBVS.
PAEDAGOGVS et DISCIPVLVS
TIMOTHEVS.
COLLOQVIVM

I de cantione.

P. Porrige mihi librum cantionum, Timothee.
T. Quem in usum? **P.** Ut canamus: solemus enim precibus, quibus Deo gratias agimus pro coena, addere vnam atque alteram cantionem. **T.** Ego nondum possum canere. **P.** Discendum est, quod nescimus. Ipsi etiam angeli suo exemplo nobis musicam commendarunt. **T.** Quando? et quomodo? **P.** Nonne audiisti angelicam illam cantilenam: *Gloria in excelsis Deo!* cet. **T.** Probe noui: et operam dabo musicæ, quia tanta eius est præstantia.

II de lectione sacri codicis.

P. Vbi substitimus heri in lectione Scripturæ sacræ? **T.** In fine capitis quarti sancti euangelistæ Ioannis. **P.** Vix credideram, te notasse caput. **T.** Non solum illud notavi, sed etiam plurima, quæ circa illud monuisti, adhuc memini. **P.** Pergemus nunc ad caput sequens legendum cum epitome præmissa. **T.** Totumne legam? **P.** Omnino, et quidem voce clara, tarda atque distincta: mente vero attenda ac pia.

III de

III de ambulatione.

P. Tempus est eundi cubitum, Timothee. T. Vix audita est hora octava. P. Erras, mox audietur nona. T. Permite quæso, vt vsque ad nonam hic maneam apud matrem. P. Vt discursare possis: noui enim morem tuum petulantem. T. Absit a me omnis petulantia. Tantum meabo paullulum, memor sententiæ, quam nuper in schola discebamus. P. Cuius? T. *Post coenam stabis, aut passus mille meabis.* S. Sufficere possunt ducenti.

IV de repetitione.

P. Para te ad repetitionem, Timothee. T. Putabam, eam hodie omissum iri. P. Numquam omissenda est. Nam crebra repetitio est quasi anima studiorum. T. Nec eam detrectabo: non poterunt tamen omnia repeti. P. Neque hoc postulo: sufficiat recognouisse singula summatim. T. Non inuenies me imparatum. P. Id experiar.

V aliud eiusdem argumenti.

P. Quid retinuisti e lectione sacra? T. Inter alia recordor e Matthæi capite tertio illa Iohannis baptistæ verba: *agite, inquentis, poenitentiam, nam appropinquauit regnum celorum.* P. Quomodo interpretatus sum vocem *poenitentia*? T. De mentis nostræ immutatione ac renouatione. P. Efficiat Deus, vt experiaris re ipsa, quod nuda tenes notitia. Quid e grammatica et aliis lectionibus obseruasti? T. Permulta, crede mihi. P. Non sum tam credulus, antequam probaueris diligentiam tuam. T. Eam tibi satis probabo.

VI de

VI de precibus vespertinis.

P. Posthac repetemus plura: repetitioni succedant preces. T. Quales? num ex præscriptis formulis, aut ex libero animi affectu, verbis citra præmeditationem conceptis seu prolatis? P. Vtinam orare posses modo posteriori, qui sæpe melior est priore. T. Rursus tentabo, sicut alias facere consuevi. P. Consueuisti; quod non omnino approbo: non enim consuetudo, sed intimus animi affectus nos ad preces impellere debet.

VII de exuendis vestibus.

P. Sine mora exue vestes, Timothee. T. Exuam, vt præcipis, et quidem celeriter, vrgente somno. P. Esto autem simul memor dicti Paulini: *exuite veterem hominem*. T. Sed quid est homo vetus? P. Homo vetus, vt sæpe audiuisti, est naturæ nostræ labes, a prima nostra origine attracta: hæc magis magisque exuenda est. T. Sed quomodo, inprimis sub noctem? P. Ita, vt in conscientiæ examine exploremus præteriti diei acta, variaque nostra errata, et ea serio emendemus. T. Quomodo autem fit ea emendatio? P. Vera agnitione, demissa deprecatione et serio proposito emendationis.

VIII de lecto.

P. Confer te in lectum, tamquam ad letum. T. Quid significat letum? P. Mortem. T. Putasne, me hac nocte moriturum esse? P. Non quidem hoc arbitror: fieri tamen potest, vt moriaris. T. Ego potius dormiam. P. Sed somnus est mortis imago. T. Fortasse respicis versiculum: *stulte, quid est somnus, gelida nix mortis imago?* P. Hunc ipse respice, mortemque

que ac sepulcrum tuum meditare; sic non eris stultus, sed sapiens.

IX de nocte.

P. Composuistine te ad somnum? T. Vtique me composui. P. Ergo obdormisce: mox extinguetur candela. T. Sic atra nox me terreat. P. Non habebimus noctem obscuram, sed sublustrem. T. Ego nihilo minus terreor. P. Cape somnum oculis; et timorem Dei, fiducia plenum, animo: sic nullus erit terror tenebrarum.

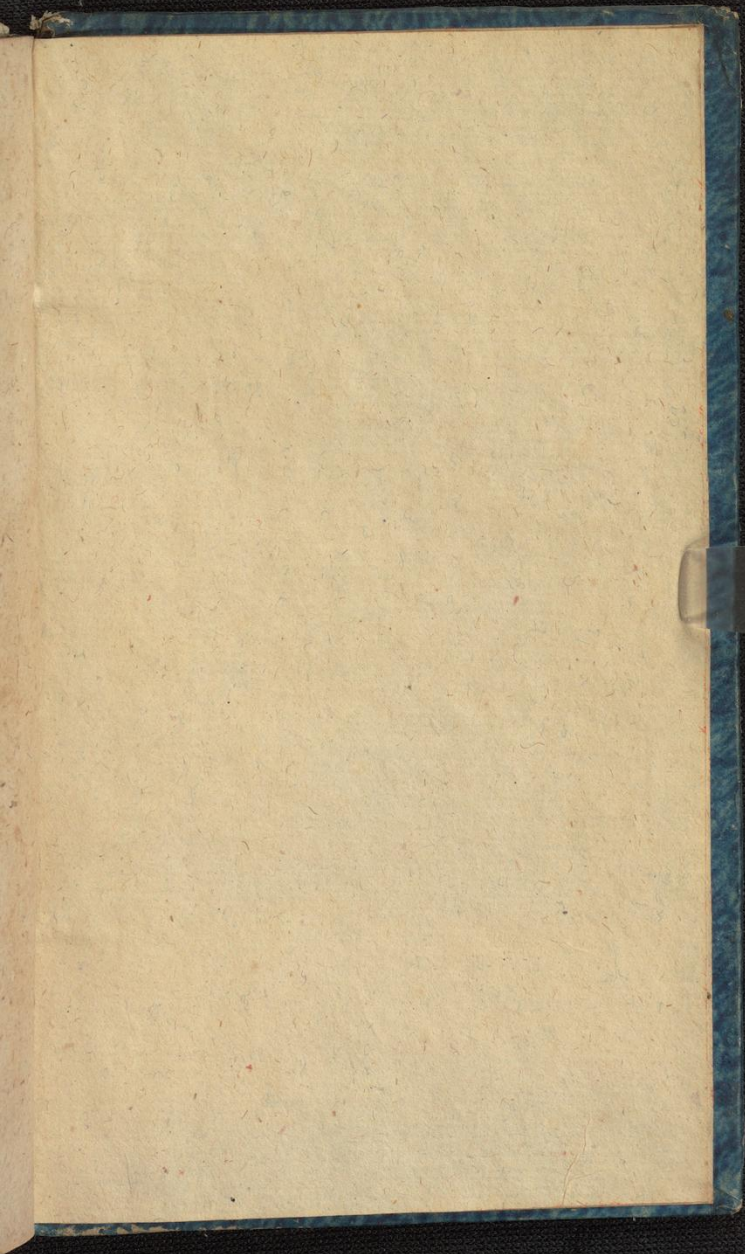
X de custodia angelorum.

P. Quid te adhuc iactas in lecto, inquiete? T. Fortasse ducam totam hanc noctem insomnem. P. Qua de causa? T. Metus mihi adimit somnum. P. Quid metuis? T. Tenebras, imo mures et spectra. P. Omitte istum metum, nam vanus est: habes sanctos angelos custodes. T. Vbi sunt? eos non video. P. Nec possunt videri, tamen reuera adsunt; et pro nobis agunt excubias. T. Experiar, an capere possim somnum. P. Quiesce placide.

T. Ego tibi quoque, carissime præceptor, placidam noctem apprecor.

X, C, 4, e

27 51860 9 031

BLB Karlsruhe

